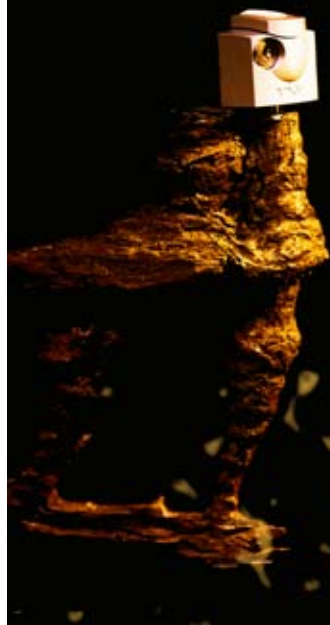

TUSSEN MIJ EN GOD

Programmaboekje

Mei 2011

TTTT

KAMERKOOR VOCOZA
o.l.v. SANNE NIEUWENHUIJSEN

Programma

Drei Psalmen für Doppelchor - Felix Mendelssohn, opus 78

Warum toben die Heiden

Richte mich, Gott

Mein Gott, warum hast du mich verlassen

Vier Marialiederer (Čtyři písně o Marii) - Bohuslav Martinů (1934)

I. Zvěstování

II. Sen

III. Snídaně Panny Marie

IV. Obraz Panny Marie

Ich bin der Welt abhanden gekommen - Gustav Mahler, arr. Clytus Gottwald

pauze

Mis voor Dubbelkoor - Frank Martin

Kamerkoor Vocoza bedankt Stana van der Valk Bouman voor de coaching in het Tsjechisch.

**U wordt vriendelijk verzocht
uw MOBIELE TELEFOON uit te schakelen**

Tussen mij en God

Toen Frank Martin zijn prachtige 8-stemmige Mis voor dubbelkoor had voltooid, legde hij de compositie in een la. "Ik wilde niet dat het werk zou worden uitgevoerd", verklaarde hij later. "Ik vond het een zaak tussen God en mijzelf".

Vocoza zingt muziek die probeert de eeuwigheid te overbruggen. In de Mis voor dubbelkoor legt Martin een zeer persoonlijke geloofsbelijdenis af, niet bestemd voor anderomans oren. In Mahlers Ich bin der Welt abhanden gekommen bevinden we ons in een stil gebied tussen leven en dood.

De Vier Marialiederer van Martinů zijn bidprentjes, waarin met de naïviteit van een kind naar het leven van Maria wordt gekeken. En in Drie Psalmen van Felix Mendelssohn onderwerpen we ons aan de toernige God van het Oude Testament.

Felix Mendelssohn (1809–1847): Drie Psalmen, opus 78 (1843-44)

In het veelzijdige werk van Felix Mendelssohn Bartholdy neemt de geestelijke muziek een belangrijke plaats in. Naast de twee oratoria Paulus en Elias schreef hij een grote hoeveelheid cantates, motetten en andere liturgische muziek. Opvallend is hierbij het grote aantal verklankingen van psalmteksten en het veelvuldige gebruik van de 'tijdloze' bezetting van koor a capella. Deze twee elementen komen op meesterlijke wijze samen in de *Drie Psalmen opus 78*, welke hij eind 1843 tot begin 1844 schreef voor het Berlijnse Domkoor, waar hij zijn afnemende krachten vooral gebruikte voor het componeren van motetten en psalmzettingen.

De *3 Psalmen* werden pas na zijn dood, in 1849 gepubliceerd. Deze meesterwerken behoren tot Mendelssohns grootst opgezette a capella composities. Ze gebruiken de ambitieuze bezetting van een achtstemmig dubbelkoor. Het eerste nummer, *Warum toben die Heiden*, is een episch aangelegde vertoning van Psalm 2. De dubbelkorigheid van

Richte mich Gott (Psalm 43) is niet 'verticaal', zoals bij Bach (twee identieke koren met een sopraan-, alt-, tenor- en baspartij), maar in de regel 'horizontaal', met een vrouwenkoor (twee sopraan- en twee altpartijen) en een mannenkoor (twee tenor- en twee baspartijen). De tekst van deze psalm - met frases als "Was betrübst du dich, meine Seele, und bist so unruhig in mir" - werd traditioneel met de passietijd geassocieerd (wat trouwens ook voor opus 78 nr. 3, *Mein Gott, warum hast du mich verlassen?* gold).

Mendelssohn componeerde *Richte mich, Gott* in een directe, homofone wijze, met diverse unisono-passages voor zowel de mannen als de vrouwen. Het motet opent met een alterneren van beide groepen in een somber d-klein; die komen pas samen bij de woorden "Sende dein Licht und deine Wahrheit", een lichtstraal van hoop in F-groot. Mannen en vrouwen zingen eerst nog een maat na elkaar om tenslotte aan het einde zich te verenigen tot een gezamenlijk gebed. Bij de woorden "Dass ich hineingehe zum Altar Gottes, zu dem Gott, der meine Freude und Wonne ist" wisselt Mendelssohn op een Bachachtige manier van metrum: de vierkwartsmaat wordt een soepele 3/8-maat. De "Freude und Wonne" maakt echter al weer snel plaats voor twijfel en een terugkeer naar de somberheid van het begin ("Was betrübst du dich, meine Seele..."). Het psalmmotet besluit koraalachtig in een stralend D-groot.

Mendelssohns zetting van Psalm 22, *Mein Gott, warum hast du mich verlassen?*, gecomponeerd in 1844 en het langste van de drie Psalmen, was zeer populair in de tweede helft van de 19e eeuw. Dit gold overigens voor al zijn kerkmuziek; vooral in Engeland werd deze zeer veel uitgevoerd. Het imposante begin van de Psalm ontleent zijn dramatische effect aan de afwisseling van een solo tenor met een reeks koraalzettingen voor het hele koor. In het gedeelte dat begint met "Ich bin ausgeschüttet", wordt dit contrast verder benadrukt, door een solokwartet tegenover het koor te zetten. Let in dit deel ook op het

prachtige moment wanneer de muziek naar de majeur-hoofdtoonsoort (E) moduleert bij de tedere smeekbede "Aber du, Herr, sei nicht ferne". Ook de slotmaten van het stuk baden in een weldadig E-groot.

Bohuslav Martinů (1890-1959): Vier Maria-liederen (Čtyři písně o Marii)(1934)

Alle koormuziek van Bohuslav Martinů (1890-1959) komt uit twee inspiratiebronnen: liederen en rijmpjes van het gewone Tsjechische volk (Prostonárodní české písně a říkadla), een bundel volkspoëzie uit Bohemen en Moravië verzameld door Karel Jaromír Erben en een vergelijkbare collectie uit Moravië, verzameld door František Sušil. Deze twee standaardwerken begeleidden Martinů op zijn reizen rond de wereld: van Tsjecho-Slowakije naar Frankrijk, van daar naar de Verenigde Staten en weer terug naar Europa. Voor hem waren beide collecties een bron van aanmoediging en hoop. Ze gaven hem het gevoel werkelijk thuis te horen in het milieu van zijn geboortestreek. Als zoon van de klokkenluider van Polička schijnt hij een aanzienlijk deel van zijn jeugd in de klokkentoren doorgebracht te hebben, uitkijkend over het Boheemse landschap.

De wereldoorlogen dreven hem naar Frankrijk en uiteindelijk Amerika, waarbij hij invloeden van Stravinsky en jazz verwerkte in veel van de bijna 400 composities die hij op zijn naam heeft staan. Maar juist in de grote cosmopolitische smeltkroezers van Parijs en New York beschermde zijn affiniteit met de volksmuziek uit Bohemen en Moravië, die hij sinds de jaren '30 systematisch bestudeerde, hem tegen het verwateren van zijn eigen idioom. Zijn koormuziek wordt gekenmerkt door haar pretentieloosheid. Zij weigert monumentaal of opzichtig te worden en is altijd intiem als kamermuziek.

De Vier Maria-liederen (1934) behoren tot de vroegste voorbeelden van Martinů's folkloristische inspiratie. Ze zijn puur en devoot getoonzet volgens middeleeuwse regels van

eenvoud. De componist grijpt in deze stukken terug op oude technieken uit de middeleeuwse muziek: het gebruik van parallelle stemmen en homofonie, een type meerstemmigheid, waarbij een van de stemmen de melodie voert terwijl de andere een begeleidende, opvullende functie heeft.

Gustav Mahler (1860-1911)/Clytus Gottwald (1925): Ich bin der Welt abhanden gekommen (1901/1983)

Mahlers *Ich bin der Welt abhanden gekommen* ontstond in 1901, het jaar waarin hij in het huwelijk trad met Alma Schindler. Ongeveer gelijktijdig kwam de Vijfde Symfonie tot stand, waarvan het befaamde Adagietto dezelfde sfeer ademt als het lied. Het wordt algemeen als Mahlers prachtigste lied beschouwd.

Ich bin der Welt wordt meestal uitgevoerd in samenhang met 4 andere liederen op teksten van Friedrich Rückert (de Rückert-Lieder), hoewel ze geen echte cyclus met een overkoepelend thema vormen (zoals de Kindertotenlieder, ook op teksten van Rückert).

Er bestaat zowel een versie met piano-begeleiding als een georkestreerde versie van het lied. Het is deze laatste, met zijn rijke orkestratie, die door arrangeur Gottwald is gebruikt voor de door Vocoza gezongen 16-stemmige koorversie. Clytus Gottwald (1925) is een Duitse koordirigent. Hij is de oprichter en dirigent van de Schola Cantorum uit Stuttgart, een koor dat vele premières op zijn naam heeft staan van nieuwe muziek van o.a. Boulez en Ligeti.

Nog bekender is Gottwald als arrangeur van liederen en instrumentale werken voor koor. Zo bewerkte hij niet alleen liederen van Ravel, Debussy, Wolf en Berg maar ook een deel uit een pianosonate van Chopin voor kooruitvoering. Mahlers *Ich bin der Welt abhanden gekommen* is met afstand zijn beroemdste bewerking en staat inmiddels op het repertoire van vele (top)koren.

Frank Martin (1890-1974) – Mis voor dubbelkoor (1922/26)

De *Mis voor dubbelkoor* uit 1922 van Frank Martin wordt tegenwoordig gezien als één van de beste werken van deze componist en bovendien als één van de mooiste koorwerken van de 20e eeuw. Dit diep emotionele en zeer persoonlijke werk werd door Martin veertig jaar in een la bewaard. Pas in 1963 werd het stuk voor het eerst uitgevoerd en gepubliceerd, op aandringen van Franz Brunnert, dirigent van de Burgenhagen Kantorei uit Hamburg, die de Mis in première bracht. Waarom een dergelijk meesterwerk in een bureaula verstopten?

Het antwoord op deze vraag is te vinden in het sterke christelijke geloof van Martin. Hij kwam uit een calvinistisch domineesgezin en religieuze thema's vormen de basis van veel van zijn muziek, zowel van de vocale muziek als van de instrumentale werken. Een dergelijk alomvattend, altijd aanwezig geloof deed hem ertoe besluiten dat een publieke uitvoering van een kunstwerk dat de essentie uitdrukt van het christendom gelijkstaat aan godslastering. Zoals hij ten tijde van de première schreef: "Ik wilde niet dat het werk zou worden uitgevoerd ... Ik vond het een zaak tussen God en mijzelf ... Het voelde voor mij destijds dat een uiting van religieuze gevoelens geheim moest blijven en weggehouden moest worden van de publieke opinie."

Er was nog een reden voor Martin om terughoudend te zijn bij het uitvoeren van de Mis. Toen hij tien was hoorde hij een uitvoering van Bachs *Matthäus Passion*, wat hem zo aangreep dat hij ter plekke besloot om zijn leven aan muziek te wijden. Maar het genie van Bach werkte niet alleen stimulerend maar ook intimiderend. Martin bleef zijn hele leven overtuigd dat zijn eigen werken alleen maar aanmatigend zouden overkomen in vergelijking met de muziek van Bach.

Met zijn calvinistische achtergrond was Martin niet grootgebracht in de Rooms-Katholieke traditie van de gezongen mis, met

zijn bijbehorende gregoriaanse melodieën. Maar hoewel Martins Mis geen gregoriaans bevat, is de invloed ervan duidelijk hoorbaar in de kronkelende melodie van de alten, aan het begin van het Kyrie. Melodieën, veelal antifonaal oftewel dubbelkorrig gezongen, vloeien in en uit elkaar in een stromende reeks gebeden. Het kalme, tedere begin van het Gloria, waarbij de stemmen op elkaar gestapeld worden alsof in opperste bewondering, leidt tot een deel waarin Martins grote fascinatie met ritme tot uitdrukking komt in veelvuldige maatwisselingen en het gebruik van onverwachte accenten (syncopen). De muziek bij de woorden "et incarnatus est" in het Credo was Martin zeer lief. Het Credo, de geloofsbelijdenis, werd door hem zeer bondig gecomponeerd. Die bondigheid leidt ertoe dat alle vijf delen van de Mis ongeveer dezelfde lengte hebben. Let in dit Credo op de subtiele tekstuitbeelding, zoals bij de stralende climax op "lumen de lumine". "Et resurrexit", in canon gezongen, is werkelijk extatisch maar het in essentie intieme karakter van de Mis komt hier duidelijk naar voren: de extase moet "dolce" en "piano" gezongen worden. Boven een teder wiegend harmonisch kussen van tenoren en bassen zingen de sopranen, steeds dwingender, het woord Sanctus. Na een stuwende zetting van het Benedictus eindigt dit deel met een van de weinige fortissimo-passages.

En hier eindigde de Mis in 1922. In 1926 haalde Martin het werk echter weer tevorschijn. Hij voegde een ontroerend Agnus Dei toe, waarbij de twee koren in essentie als twee verschillende entiteiten worden behandeld. Het tweede koor houdt een vast ritme aan terwijl het eerste koor, unisono, terugkeert naar het vrije, vloeiende, quasi-gregoriaanse idioom van het Kyrie. Pas bij de laatste aanroeping van vrede komen beide koren weer samen en eindigt dit werk van onvergankelijke schoonheid. (bron: Marc Rochester, Hyperion Records)

Marten Jan Geertsema

Tussen mij en God - teksten en vertalingen

Der tweede Psalm

Felix Mendelssohn (1809–1847)

Warum toben die Heiden,
und die Leute reden so vergeblich?

Die Könige im Lande lehnen sich auf,
und die Herr'n rathschlagen mit einander
wider den Herrn und seinen Gesalbten.

Laßt uns zerreißen ihre Bande,
und von uns werfen ihre Seile!

Aber der im Himmel wohnt, lachet ihrer,
und der Herr spottet ihrer.

Er wird einst mit ihnen reden in seinem Zorn,
und mit seinem Grimm wird er sie schrecken.

Aber ich habe meinen König eingesetzt
auf meinem heiligen Berge Zion.

Ich will von einer solchen Weise predigen,
daß der Herr zu mir gesagt hat:
Du bist mein Sohn, heute hab' ich dich gezeugt;

heische von mir, so will ich dir die Heiden zum
Erbe geben, und der Welt Ende zum Eigenthum.

Du sollst sie mit eisernem Scepter zerschlagen,
wie Töpfe sollst du sie zerbrechen.

So lasset euch nun weisen, ihr Könige,
und lasset euch züchtigen, ihr Richter auf Erden.

Dienet dem Herrn mit Furcht,
und freuet euch mit Zittern!

Küset den Sohn, daß er nicht zürne,
und ihr umkommet auf dem Wege,
denn sein Zorn wird bald anbrennen,
aber wohl allen, die auf ihn trauen.

Ehre sei dem Vater, und dem Sohne, und dem
heiligen Geiste. Wie es war von Anfang, jetzt und
immerdar, und von Ewigkeit zu Ewigkeit.
Amen!

De tweede psalm

1 Waartoe leidt het woeden van de volken,
het rumoer van de naties? Tot niets.

2 De koningen van de aarde komen in verzet,
de wereldmachten spannen samen
tegen de HEER en zijn gezalftde:

3 'Wij moeten hun juk afwerpen,
ons van hun boeien bevrijden.'

4 Die in de hemel troont lacht,
de Heer spot met hen.

5 Dan spreekt hij tot hen in woede,
en zijn toorn verbijstert hen:

6 'Ikzelf heb mijn koning gezalft,
op de Sion, mijn heilige berg.'

7 Het besluit van de HEER wil ik bekendmaken.
Hij sprak tot mij:
'Jij bent mijn zoon, ik heb je vandaag verwekt.

8 Vraag het mij en ik geef je de volken in bezit,
de einden der aarde in eigendom.

9 Jij kunt ze breken met een ijzeren staf,
ze stukslaan als een aarden pot.'

10 Daarom, koningen, wees verstandig,
wees gewaarschuwd, leiders van de aarde.

11 Onderwerp u, toon de HEER uw ontzag,
breng hem bevend uw hulde.

12 Bewijs eer aan zijn zoon met een kus,
anders ontvlamt zijn woede, en uw weg loopt
dood, want bij het geringste ontsteekt hij in toorn.
Gelukkig wie schuilen bij hem.

Ere zij de Vader en de Zoon, en de Heilige Geest.
Zoals het was in den beginne, nu en immer,
en van Eeuwigheid tot Eeuwigheid.
Amen.

Der dreiundvierzigste Psalm

Felix Mendelssohn (1809–1847)

Richte mich, Gott, und führe meine Sache
wider das unheilige Volk, und errette mich von
den falschen und bösen Leuten.

Denn du bist der Gott meiner Stärke,
warum verstößest du mich?
Warum lässest du mich so traurig geh'n,
wenn mein Feind mich drängt?

Sende dein Licht und deine Wahrheit,
daß sie mich leiten
zu deinem heiligen Berge,
und zu deiner Wohnung,

daß ich hineingehe zum Altar Gottes, zu dem
Gott, der meine Freude und Wonne ist,
und dir, Gott, auf der Harfe danke, mein Gott.

Was betrübst du dich, meine Seele,
und bist so unruhig in mir? Harre auf Gott!
denn ich werde ihm noch danken, daß er meines
Angesichts Hülfe, und mein Gott ist.

Der zweiundzwanzigste Psalm

Mein Gott, warum hast du mich verlassen?
Ich heule, aber meine Hülfe ist fern.

Mein Gott, des Tages rufe ich, so antwortest du
nicht; und des Nachts schweige ich auch nicht.

Aber du bist heilig,
der du wohnst unter dem Lobe Israels.

Unsre Väter hofften auf dich,
und da sie hofften, halfest du ihnen aus.

Zu dir schrieen sie, und wurden errettet, sie hoff-
ten auf dich, und wurden nicht zu Schanden.

Ich aber bin ein Wurm, und kein Mensch,
ein Spott der Leute, und Verachtung des Volks.

Alle, die mich sehen, spotten meiner,
sperrn das Maul auf, und schütteln den Kopf:

Er klage es dem Herrn, der helfe ihm aus,
und errette ihn, hat er Lust zu ihm.

De drieënveertigste psalm

1 Verschaf mij recht, o God, vecht voor mijn zaak.
Bescherm mij tegen een liefdeloos volk, vol list en
bedrog.

2 U bent toch mijn God, mijn toevlucht,
waarom wijst u mij af,
waarom ga ik gehuld in het zwart,
door de vijand geplaagd?

3 Zend uw licht en uw waarheid,
laten zij mij geleiden
en brengen naar uw heilige berg,
naar de plaats waar u woont.

4 Dan zal ik naderen tot het altaar van God,
tot God, mijn hoogste vreugde.
Dan zal ik u loven bij de lier, God, mijn God.

5 Wat ben je bedroefd, mijn ziel,
en onrustig in mij. Vestig je hoop op God,
eens zal ik hem weer loven,
mijn God die mij ziet en redt.

De tweeëntwintigste psalm

2 Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij ver-
laten? U blijft ver weg en redt mij niet, ook al
schreeuw ik het uit.

3 'Mijn God!' roep ik overdag, en u antwoordt
niet, 's nachts, en ik vind geen rust.

4 U bent de Heilige,
die op Israëls lofzangen troont.

5 Op u hebben onze voorouders vertrouwd;
zij hebben vertrouwd en u verloorde hen,

6 tot u geroepen en zij ontkwamen,
op u vertrouwd en zij werden niet beschaamd.

7 Maar ik ben een worm en geen mens,
door iedereen versmaad, bij het volk veracht.

8 Allen die mij zien, bespotten mij,
sperrn hun muil naar mij open en schudden
meewarig het hoofd:

Ich bin ausgeschüttet wie Wasser, alle meine Gebeine haben sich getrennt. Mein Herz ist in meinem Leibe wie zerschmolzenes Wachs,

meine Kräfte sind vertrocknet wie eine Scherbe, und meine Zunge klebt am Gaumen, und du legst mich in des Todes Staub.

Denn Hunde haben mich umgeben, und der Bösen Rotte hat sich um mich gemacht.

Sie haben meine Hände und Füße durchgraben.

Sie theilen meine Kleider unter sich, und werfen das Loos um mein Gewand.

Aber du, Herr, sei nicht ferne. Meine Stärke eile mir zu helfen,

errette meine Seele vom Schwert; meine Einsame von den Hunden.

Hilf mir aus dem Rachen des Löwen, und errette mich von den Einhörnern.

Ich will deinen Namen predigen meinen Brüdern, ich will dich in der Gemeinde rühmen.

Rühmet den Herrn, die ihr ihn fürchtet! Es ehre ihn aller Same Jacobs, und vor ihm scheue sich aller Same Israels,

denn er hat nicht verachtet noch verschmäht das Elend des Armen, und sein Antlitz nicht vor ihm verborgen, und da er zu ihm schrie, hörte er es.

Dich will ich preisen in der großen Gemeinde, ich will meine Gelübde bezahlen vor denen, die ihn fürchten. Die Elenden sollen essen, daß sie satt werden, und die nach dem Herrn fragen, werden ihn preisen; euer Herz soll ewiglich leben.

Es werde gedacht aller Welt Ende, daß sie sich zum Herrn bekehren, und vor ihm anbeten alle Geschlechter der Heiden.

Denn der Herr hat ein Reich, und er herrscht unter der Heiden.

Psalm 22: 1 – 8, 14 – 16, 18 – 28

15 Als water ben ik uitgegoten, mijn gebeente valt uiteen, mijn hart is als was, het smelt in mijn lijf.

16 Mijn kracht is droog als een potscherf, mijn tong kleeft aan mijn gehemelte, u legt mij neer in het stof van de dood.

18 Ik kan al mijn beenderen tellen. Zij kijken vol leedvermaak toe,

19 verdelen mijn kleren onder elkaar en werpen het lot om mijn mantel.

20 HEER, houd u niet ver van mij, mijn sterkte, snel mij te hulp.

21 Bevrijd mijn ziel van het zwaard, mijn leven uit de greep van die honden.

22 Red mij uit de muil van de leeuw, bescherm mij tegen de horens van de wilde stier.

23 Ik zal uw naam bekendmaken, u loven in de kring van mijn volk.

24 Loof hem, allen die de HEER vrezen, breng hem eer, kinderen van Jakob, wees beducht voor hem, volk van Israël.

25 Hij veracht de zwakke niet, verafschuwt niet wie wordt vernederd, hij wendt zijn blik niet van hem af, maar hoort zijn hulpgeroep.

26 Van u komt mijn lofzang in de kring van het volk, mijn geloften los ik in bij wie u vrezen.

27 De vernederden zullen eten en worden verzadigd. Zij die hem zoeken, brengen lof aan de HEER. Voor altijd mogen jullie leven!

28 Overal, tot aan de einden der aarde, zal men de HEER gedenken en zich tot hem wenden. Voor u zullen zich buigen alle stammen en volken.

Vier Marialiederen (Čtyři písně o Marii)

Bohuslav Martinů (1890-1959)

I. Zvěstování

Stála panenka Maria jako růžička červená. Přišel k ní anděl Páně, dal pozdravení té Panně. Ta Panenka se ulekla, Hned na svákolinka kleka. Nelekej se, Panno čistá, Máš porodit Pána Krista. Pána porodila, žádné bolesti neměla, neměla. Pán Kristus je malé dítě a on chodí všem světě.

II. Sen

Usnula, usnula, ja, Maria v ráji, Uzdál se jí sniček: Z jejího srdéčka, vyrůstla jí na něm krásná jablonečka. A ešče se ptala, čím ty lúsky kvitnú? Tů růží či matičkú Boží? A ešče se ptala, čím to pole kvitne? Tů bílú lelijú či Pannú Marijú? A ešče se ptala, čím ty hory kvitnú? Tým zeleným listem čili Pánem Kristem? Usnula, usnula, ja, Maria v ráji.

III. Snídaně panny Marie

A teče vodička, vodička studená, V ní se umývala Panenka Maria. A dyž se umyla, na břeh vystoupila, Na břeh vystoupila, syna porodila. Mé milé dětátko, ono jísti budeme, Přes hory půjdeme. Má milá matičko, nestarejte se nic, Já půjdu na ryby do vody studené. Mé milé dětátko, jak bys na ryby šlo, Není hodinečka, co ses narodilo. Jeli tam dva pánové, oba zemanové, Potkali dětátko, ono růžu neslo. Mé milé dětátko, kdes růžu utrhlo, Není hodinečka, co ses narodilo. Pojed'te, pánové, pojed'te vy se mnou, Postavte koničky pod lindu zelenou. Ony budou čekat jarního vobroku, Tak jak my čekáme sluníčka z voblaků.

De aankondiging

De maagd Maria die daar stond
Was als een roos zo bekoorlijk.
De engel van de Heer kwam aangevlogen
en bracht Onze Lieve Vrouwe een liefvallige groet.
De geschrokken maagd voelde vrees,
en knielde ogenblikkelijk neer.
'Vrees niet,' sprak de engel,
'Hoewel een zuivere maagd, zul je Christus dragen.' Ze
Jroeg Christus, die over de wereld zou heersen, het won-
derbaarlijke was dat ze geen pijn voelde. Christus Jezus is
zo'n lief kind,
en loopt over de aarde op kleine voetjes.

De droom

Viel in slaap, viel in slaap, Maria in het paradijs,
eilanden van de Heiligen. En daar had ze een droom: in
haar droom zag ze, groeiend uit haar eigen hart, een lief-
lijke appelboom.
en ze stelde een vraag, "Wat voor bloemen zijn het in die
weiden? Zijn het rode rozen of is het Gods lieve moeder?"
en ze stelde een vraag, "Wat groeit daar in die velden?
Zijn lilies daar zo wit of is het het bleke licht van de
maagd?"
en ze stelde een vraag, "Wat voor bloemen zijn het in de
bergen? Zijn het zulke groene bladeren of is het de Here
Jezus die ik gezien heb?"
Viel in slaap, viel in slaap, Maria in het paradijs.

Het ontbijt van de maagd Maria

Het water vloeide, het rivierwater was koud,
Daar waste zich de Maagd Maria, zo vertelt men.
en het water vloeide, vloeide, was koud.
en toen ze zich gewassen had, stapte ze op de oever,
en baarde een zoon, baarde een zoon.
'Mijn kleine schat, nu zullen we wat voedsel zoeken,
Dus we moeten over de heuvel trekken.'
'Mijn lieve moedertje, breek je hoofd er niet over,
k zal wat vis vangen in het koude water.'
'Mijn schatje, daar moet ik nee op zeggen,
Nu je nog geen uur geleden geboren bent.'
Twee heren reddden daar voorbij, die allebei vrije boeren
waren, ze ontmoetten een klein kind met een roos in de
hand, "Mijn schatje, jij weet waar rozen groeien,
Nu je nog geen uur geleden geboren bent."
'Kom met me mee, heren, kom alsjeblieft met me mee,
ind je paarden daar beneden vast onder de lindeboom.
Ze zullen daar wachten tot je ze de toegestane haver geeft,
terwijl wij wachten tot de zon achter de wolken vandaan
komt."

IV. Obraz panny Marie

Svatý Lukáš, malář Boží,
On maloval obraz Boží.
Nemoh on ho vymalovat,
Musel nad ním podřimovat.
Matka Boží přistoupila,
Obraz Boží malovala.
Svoje líčka přiložila,
Hned obrázek malovala.
Staň, Lukáši, staň ze spaní,
Už je obraz malovaný.
Zapřahajte šest pár volů,
Pojedeme k Častochovu.
Postavteho na kopečku,
Proti jasnému sluněčku.
Budú lidé putovati,
Zdraví tamo nabývati.
Když vprostřed lesa přijeli,
Tři zbojníci vyskočili.
Stůjte, s vozem co vezete,
Že vy tak těžko jedete?
Vezeme my obraz Boží,
Co maloval malář Boží.
A my vám ho porúbáme
Nerúbajte, nesekejte,
Zkameňáte, zdřevěňáte!
Jali rubat, jali sekat,
Matky Boží neli tovat.
Jeden zat'al, hned zkameňal,
Druhý zat'al,
Hned zdřevěňal.
A ten třetí Boha chválil,
Že obrazu neporanil.
K Častochovu dále jeli,
Dále už jeti nemohli.
Tu mě složte na kopečku,
Proti jasnému sluněčku.
Budú ke mné putovati,
Zdraví u mne nabývati.

Het schilderij van de maagd Maria

De heilige St. Lucas, schilder van God,
Begon een schilderij van God te schilderen.
Maar hij kreeg het niet af,
Sloot zijn ogen, en sliep.
Naar het schilderij kwam Onze Lieve Vrouwe,
En spoedig was het schilderij af.
Ze hield haar wang tegen het doek,
En gaf het haar heilige goedheid.
"Ontwaak, St. Lucas, uit je bedwelmende slaap,
Zie, het schilderij is nu voltooid.
Span ossen in, en daarvan zes paar,
En rijd ermee naar Chastochov.
Zet het schilderij bovenop de heuvel,
En laat de zon er vrijelijk op schijnen.
Pelgrims zullen erheen komen en bidden,
En het zal ze die dag gezondheid brengen."
Maar toen ze het woud in kwamen,
Werden ze besprongen door drie struikrovers.
"Stop, geef op en maak geen drukte,
Wat je daar hebt behoort ons toe."
"We hebben hier een schilderij van God,
Gemaakt door de schilder van God."
"In stukken zullen we het snijden,
In stukken zullen we het hakken."
"Doe dat niet, beste mensen, smeken wij je,
Want dan verander je in steen of hout."
Maar zo gezegd, zo gedaan,
Met Onze Lieve Vrouwe toonden ze geen medelijden.
De eerste sloeg toe, en werd van steen,
De tweede sloeg toe, en werd van hout.
De derde prees zijn God,
Dat hij zijn hand niet had opgeheven tegen God.
Zij vervolgden hun weg naar Chastochov,
Zij konden die dag niet verder.
"Zet me nu neer op de heuvel,
En laat de zon vrijelijk op mij schijnen."
Pelgrims zullen naar me komen om te bidden,
En ik zal ze die dag gezondheid brengen."

Ich bin der Welt abhanden gekommen

(1901/1983) *Gustav Mahler (1860-1911),
arr. Clytus Gottwald (1925)*

Ich bin der Welt abhanden gekommen,
Mit der ich sonst viele Zeit verdorben,
Sie hat so lange nichts von mir vernommen,
Sie mag wohl glauben, ich sei gestorben!

Es ist mir auch gar nichts daran gelegen,
Ob sie mich für gestorben hält,
Ich kann auch gar nichts sagen dagegen,
Denn wirklich bin ich gestorben der Welt.

Ich bin gestorben dem Weltgetümmel,
Und ruh' in einem stillen Gebiet!
Ich leb' allein in meinem Himmel,
In meinem Lieben, in meinem Lied!

Friedrich Rückert, 1788-1866

Ik ben van de wereld losgeraakt,
Waarvan ik ooit veel tijd verdedd;
Ze heeft zo lang al niets van mij vernomen,
Ze denkt wellicht, dat ik gestorven ben.

Het laat mij volkomen onverschillig,
Of zij mij voor gestorven houdt.
Ik kan zelfs niets daartegen inbrengen,
Want voor de wereld ben ik werkelijk gestorven.

Ik ben gestorven voor het gewoel der wereld
En rust binnen een stil domein.
Ik leef alleen binnen mijn hemel,
Binnen mijn liefde, binnen mijn lied.

pauze

Mis voor dubbelkoor (1922/26)

Frank Martin (1890-1974)

I. Kyrie

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Heer, ontferm U over ons. Christus, ontferm U
over ons. Heer, ontferm U over ons.

II. Gloria

Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus
bonae voluntatis.
Laudamus te. Benedicimus te. Adoramus te.
Glorificamus te. Gratias agimus tibi propter mag-
nam gloriam tuam.
Domine Deus, rex caelestis, Deus Pater omnipo-
tens, Domine Fili unigenite, Iesu Christe,
Domine Deus, agnus Dei, Filius Patris,
qui tollis peccata mundi, miserere nobis;
qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem
nostram;
qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus sanctus. Tu solus Dominus.
Tu solus altissimus, Iesu Christe.
Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris. Amen.

Eer aan God in den hoge en vrede op aarde aan
de mensen die Hij liefheeft.
Wij loven U. Wij prijzen en aanbidden U.
Wij verheerlijken U en zeggen U dank voor uw
grote heerlijkheid.
Heer God, hemelse Koning, God almachtige
Vader, Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus,
Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader,
Gij die wegneemt de zonden der wereld, ontferm
U over ons; Gij die wegneemt de zonden der
wereld, aanvaard ons gebed;
Gij die zit aan de rechterhand van de Vader, ont-
ferm U over ons. Want Gij alleen zijt de Heilige.
Gij alleen de Heer. Gij alleen de Allerhoogste,
Jezus Christus. Met de Heilige Geest in de heer-
lijkheid van God de Vader. Amen.

III. Credo

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem,
Factorem caeli et terrae,

Ik geloof in één God, de almachtige Vader,
Schepper van hemel en aarde,

visibilibus omnium, et invisibilibus.
Et in unum Dominum Iesum Christum,
Filium Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia saecula,
Deum de Deo, lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero,
genitum, non factum, consubstantialem Patri,
per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines, et propter nostram
salutem
descendit de caelis,
et incarnatus est
de Spiritu Sancto ex Maria virgine,
et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis
sub Pontio Pilato passus,
et sepultus est.
Et resurrexit tertia die,
secundum scripturas.
Et ascendit in caelum:
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
iudicare vivos et mortuos:
cuius regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum Dominum, et vivificantem:
qui ex Patre Filioque procedit,
qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglori-
ficatur:
qui locutus est per prophetas.
Et unam sanctam catholicam et apostolicam eccle-
siam.
Confiteor unum baptisma in remissionem pec-
catorum.
Et expecto resurrectionem mortuorum, et vitam
venturi saeculi. Amen.

IV. Sanctus

Sanctus, Sanctus, Sanctus,
Dominus Deus Sabaoth.

Pleni sunt coeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus, qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

V. Agnus Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere
nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis
pacem.

van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.
En in één Heer, Jezus Christus,
Eniggeboren Zoon van God,
voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, Licht uit Licht,
ware God uit de ware God.
Geboren, niet geschapen, één in wezen met de
Vader,
en door Wie alles geschapen is.
Hij is voor ons, mensen, en omwille van ons heil
uit de hemel neergedaald.
Hij heeft het vlees aangenomen
door de heilige Geest uit de Maagd Maria,
en is mens geworden.
Hij werd voor ons gekruisigd,
Hij heeft geleden onder Pontius Pilatus
en is begraven.
Hij is verrezen op de derde dag,
volgens de Schriften.
Hij is opgevaren ten hemel:
zit aan de rechterhand van de Vader.
Hij zal wederkomen in heerlijkheid
om te oordelen levenden en doden.
En aan zijn rijk komt geen einde.
Ik geloof in de heilige Geest, die Heer is en het
leven geeft:
die voortkomt uit de Vader en de Zoon;
die met de Vader en de Zoon te samen wordt aan-
beden en verheerlijkt:
die gesproken heeft door de profeten.
Ik geloof in de éne, heilige, katholieke en aposto-
lische Kerk.
Ik belijd één doopsel tot vergeving van de zonden.
Ik verwacht de opstanding van de doden en het
leven van het komend rijk. Amen.

Heilig, heilig, heilig,
De Heer, de God der hemelse machten!

Vol zijn hemel en aarde van uw heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.
Gezegend die komt in de naam des Heren.
Hosanna in den hoge.

Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld,
ontferm U over ons
Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld,
geef ons de Vrede.

Sanne Nieuwenhuijsen

Sanne Nieuwenhuijsen (1979) is sinds 2008 de vaste dirigent van Kamerkoor Vocoza. Ze begon haar muzikale opleiding op de Kathedrale Koor- school Utrecht. Aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag studeerde ze hoofdvak Koördirectie bij Jos van Veldhoven en Jos Vermunt. Daarnaast volgde ze ook het hoofdvak Solozang bij Sasja Hunnago en Gerda van Zelm. Na haar studie volgde Sanne masterclasses koördirectie bij onder meer Tonu Kaljuste, het Nederlands Kamerkoor en Veljo Tormis.

Sinds 1998 heeft Nieuwenhuijsen als (assistent)- dirigent voor een reeks van gezelschappen gestaan, waaronder het Kathedrale Koor Utrecht, Kamerkoor Venus, het Erasmus Kamerkoor en het Toonkunstkoor Amsterdam. Ook leidt zij diverse projectkoren in Nederland en coacht zij (semi-) professionele ensembles. Deelnames aan (inter- nationale) koorfestivals leverden meerdere malen

eerste prijzen op met deze ensembles.

Vanaf 2010 is Sanne als dirigent verbonden aan het Muziek Instituut van de Kathedraal Sint Bavo te Haarlem. Sanne Nieuwenhuijsen is verder werkzaam als zangpedagoog en is moeder van drie kinderen.

Word donateur

Kijkt u met enige jaloezie naar de mensen op de voorste rij, die een gereserveerde plek hebben bij de concerten van Kamerkoor Vocoza?

Goede kans dat u dan nog geen donateur van Vocoza bent. Terwijl het zo eenvoudig is: stort 30 euro of meer op giro 505 72 19 t.n.v. Vocoza in Amsterdam, en wees ook verzekerd van een goede plek, naast de korting die u op de toegangskaarten krijgt.

Kamerkoor Vocoza

Kamerkoor Vocoza bestaat normaal uit circa 26 geschoolde amateur-zangers, die samen een behoorlijk professioneel niveau weten te bereiken. Voor dit concert is het koor uitgebreid tot 32 zangers, vanwege het dubbelkoor in de *Mis* van Martin, en het zesteinstemmige arrangement van *Ich bin der Welt abhanden gekommen*.

Vanaf september 2008 staat het koor onder leiding van Sanne Nieuwenhuijsen. Tot die tijd heeft het, onder de bezielende leiding van Ira Spaulding, een vaste plaats in het concertleven in de regio Amsterdam / Haarlem verworven. Vocoza brengt gemiddeld twee eigen concertreeksen per jaar, waarbij thematisch opgebouwde programma's en grotere koorwerken elkaar afwisselen. Daarnaast worden in het hele land met enige regelmaat concerten op uitnodiging gegeven.

Vocoza is een afkorting van Vondelpark Concertgebouwuurt Zangers, en werd opgericht in 1980 door Paul Hameleers. In 1981 nam diens zoon Frank de leiding over. In 1990 nam Ira Spaulding de artistieke leiding over Vocoza. Dit resulteerde in originele en spraakmakende uitvoeringen, met een repertoire dat bijna alle stijlperiodes beslaat. Moderne Amerikaanse koormuziek vormt een speerpunt in de programmering. Zo verzorgde Vocoza in juni 2001 de Nederlandse première van zes hedendaagse madrigalen van Morten Lauridsen.

Vocoza brengt geregeld bekende meesterwerken in kleine bezetting. Hoogtepunten in dat opzicht waren Händels *Messiah* in 2001 en een lovend ontvangen *Johannes Passie* in kleine bezetting, met het koor in kwartetten opgesteld. In mei 2006 sloot Kamerkoor Vocoza haar 25-jarig jubileum af met de uitvoering van de *Krönungsmesse* van Mozart, het *Te Deum* van Haydn en de *Mis in C-groot* van Beethoven.

Vocoza schrikt ook niet terug voor de grote werken in het moderne repertoire. In de lente

van 2004 stond moderne muziek op teksten in klassieke talen op het programma, waaronder Igor Stravinsky's *Symphony of Psalms* en Leonard Bernsteins *Chichester Psalms*. Onder leiding van Sanne Nieuwenhuijsen zong het koor o.m. de *Mis in g* van Francis Poulenc, de *Reincarnations* van Samuel Barber en het *Motet voor de kardinaal* van Daan Manneke. Vocoza vierde in 2010 zijn zesde lustrum, samen met o.m. ex-Vocoziaan Johannette Zomer.

Een uitgebreid historisch overzicht inclusief recensies vindt u op: www.vocoza.nl/historie

Sopranen: Henny Brouwer, Corinna Dästner, Saskia Eelman, Christine de Kam, Sjaan Oomen, Diète Sybesma, Anna Tómasdóttir en Lianne Verhaar

Alten: Loes Aartsen, Esther Arrindell, Violet Baudet, Olga Hasenack, Joke Scholten, Geerte de Vos, Renée Weder en Jo-Els van der Woude

Tenoren: Hendra Agustian, Ton Bakker, Marten Jan Geertsema, Thomas Kloppenburg, Adrien Kuijten, Pieter Nieuwint, Maarten Streekstra en Hein Walter.

Bassen: Bram Bos, Nicolaas Buitenhuis, Rob Kloppenburg, Alexander Orthel, Berend de Vries en Nico Witteman

TUSSEN MIJ EN GOD

Over de titel

Tussen mij en God, de titel van het huidige programma, is een bijna letterlijk citaat van de componist Frank Martin, wiens prachtige *Mis voor dubbelkoor* wij vanavond voor u gaan zingen. Deze *Mis* werd door Martin veertig jaar lang verborgen gehouden, omdat hij de muziek te persoonlijk achtte om aan de openbaarheid prijs te geven, een zaak "tussen God en mijzelf..."

Frank Martin componeerde muziek die op heel persoonlijke wijze uitdrukking gaf aan zijn verhouding met God. Hij zond als het ware een prachtig gebed op dat niet bestemd was voor anderemans oren.

Dit beeld is het uitgangspunt geweest bij het bedenken van de titel van dit programma. Iedere componist van wie u vanavond de muziek gaat beluisteren, heeft op geheel eigen wijze muzikale invulling gegeven aan zijn verhouding met "God" of de "eeuwigheid" of welke namen we ook geven aan deze grote begrippen. De componist verklankt in naam van de hele mensheid dit verlangen naar een antwoord, naar eeuwig leven, naar zinging. De eenzame ziel in Mahlers *Ich bin der Welt abhanden gekommen* staat met zijn zoektocht symbool voor ons verlangen om te begrijpen, te weten, rust te vinden.

Daarom is voor de titel van het programma de volgorde van de woorden uit het citaat van Frank Martin omgedraaid. We kijken "omhoog" voor een antwoord op onze vragen, soms vol vertrouwen, soms twijfelend of zelfs angstig. Ieder individu stelt zijn of haar eigen vraag. Die vraag begint dus bij "mij" en wordt gesteld aan... Voor velen is dat "God", veel anderen gaan bij zichzelf te rade voor een antwoord. Niet iedereen krijgt antwoord, maar aan het stellen van de vraag ontkomt niemand. **Marten Jan Geertsema**

McDonnell Productions BV

is een energiek audio-video productiebedrijf, dat is gespecialiseerd in de vervaardiging van locatieopnamen en concertopnamen. Wij kunnen kwaliteitsoptnamen maken voor reproductie op cd, scd, dvd, blu-ray, en in ieder gewenst aantal – al wenst u slechts tien stuks. Daarnaast kunnen we bedrijfspresentaties leveren op ieder formaat, zowel op HD-DVD, DVD, PowerPoint, website, foto, als op ander drukwerk.

We hebben de opnameapparatuur voor alle mogelijke opnamen (op locatie, binnen of buiten). Voor complete producties beschikken we over een goed geoutilleerde ruimte met een prima akoestiek, voorzien van een Yamaha concertvleugel.

Onze specialiteit is het maken van concert-opnamen. Een groot aantal vaste opdrachtgevers in binnen- en buitenland maakt van onze service gebruik.

Internet: www.mcdclassics.nl; Email: mcd@recordingmedia.nl
Clara van Spaarnwoudestraat 41; 2064 WR Spaarndam
Telefoon: 023 549 0727; Fax: 023 549 0728

McDonnell Productions is hoofdsponsor van Kamerkoor Vocoza

Over de flyer

De titel was het uitgangspunt... *Tussen mij en God* (zie vorige pagina). Omdat de titel direct is, ontstond de noodzaak om de afbeelding raadselachtig te maken. Anders dan je zou verwachten. Zo zullen de meeste mensen bij het begrip God juist aan licht denken, aan wit. Maar de uitstraling van de poster is juist donker.

God... wie is dat, wat is dat? God is raadselachtig. Vroeger dachten de meeste mensen er een oude man bij, maar dat beeld voldoet niet meer. God is misschien kracht, of liefde, of energie, maar in ieder geval geen oude man met een baard.

De flyer vraagt om een poëtische manier van kijken, zoals je een gedicht leest. Zoekend, aarzelend, herlezend, en na een paar keer lezen zie je een ingang. Hopende.

De God uit het Oude Testament is een krachtige, vurige god, soms boze en angst-aanjagende, veel meer de adelaar en de brandende braamstruik dan de lieve vader. De God op de flyer past in die traditie. Het is een vurige, rotsachtige figuur, angst-aanjagend misschien ook. Roodbruingeel van kleur. Kan hij vliegen? Natuurlijk kan hij vliegen als hij zou willen, zoals engelen kunnen vliegen. Engelen hebben vleugels, maar je ziet zelden in een schilderij een vliegende engel. De vleugels staan voor de mogelijkheid, de ruimte, de kans. Niet iedere kans hoeft benut te worden.

De vogel heeft geen normaal hoofd, maar een kop in de vorm van een slot. Het is een AXA-slot. Zit God op slot? Is bidden soms een manier om de sleutel te vinden? Het slot heeft ook de vorm van een oog. Hij kijkt als het ware door het sleutelgat naar ons. Of kijken wij door het sleutelgat naar God? Bidden doe je meestal met je ogen dicht. Met je ogen dicht is het zwart, maar na een tijdje zie je allemaal vormen op je ogen.

Die vormpjes zijn in de flyer te zien als vlekken. Als je bidt en het is zwart, dan ontstaat er ruimte. Zoals het heelal zwart is en ruimte heet, zo is de zwarte achtergrond ook ruimte.

De figuur op de grond... dat zijn wij, dat ben ik, dat is de mens. Er is een spanning tussen die twee, tussen God en de mens. Er is niet direct sprake van een gesprek, maar ze voelen/weten elkaars aanwezigheid. De mens is klein en in elkaar gedoken.

Het is geen zelfingenomen mens, maar iemand die zijn plek weet. Hij is misschien onderdanig, of misschien ook wel zielig, treurig. De meeste mensen zoeken pas naar God als het ze niet zo goed gaat. Als er oorlog uitbreekt, dan lopen de kerken weer vol. Als je je baan verliest, of ernstig ziek wordt, in ellende zit, dan ga je opeens bidden.

Of de mens op de flyer ook bidt? Dat is niet duidelijk.

De titel lijkt wel heel duidelijk, maar eigenlijk laat de titel heel veel open: tussen mij en God? Wat is er eigenlijk tussen jou en God? Boosheid? Liefde? Vragen? Een zaak tussen jou en God? Iedereen zal het op haar/zijn eigen manier invullen. **Hein Walter**

